

UDK 378.147
Prethodno priopćenje
Prilježeno: 3. rujna 2012.

IZAZOVI IMPLEMENTACIJE MODELA UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI - PRIMJER KOLEGIJA OBITELJ I PREVENCIJA ASOCIJALNIH OBLIKA PONAŠANJA

**Prof. dr. sc. Jasminka Zloković
Petra Polić, znanstvena novakinja**
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Odsjek za pedagogiju, Rijeka

Sažetak: Rad predstavlja raspravu o izazovima s kojima su se autorice susrele prilikom pokušaja implementacije modela učenja zalaganjem u zajednici na kolegiju Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja tijekom akademske 2011./2012. godine na diplomskom studiju pedagogije. Temelj za raspravu o izazovima implementacije ovog modela čine razmišljanja i iskustva studenata, voditelja udruga i mentora studenata u zajednici, nositeljice kolegija te asistentice. Iskustvima i razmišljanjima pristupilo se uz pomoć kreiranih obrazaca namijenjenih evaluaciji rada studenata i kolegija. Vrijedan okvir za razumijevanje konkretnih problema i razmišljanje o načinima njihova prevladavanja daju radovi stranih autora koji razmatraju primjere implementacije ovog modela kao i radovi domaćih autora u kojima se raspravlja o pretpostavkama i preduvjetima nužnim za uspješnu implementaciju modela. Svi sudionici uključeni u nastavu (studenti, mentori u zajednici, nositeljica kolegija i asistentica) ovaj pristup ocjenjuju korisnim, kako za primjenu stečenih znanja i vještina te razvoj novih, tako i za ispunjenje potreba zajednice, razvoj prosocijalnih stavova i odgovornosti za društvene probleme. Glavni izazovi odnose se na poteškoće oko integracije sadržaja kolegija i aktivnosti u zajednici te nedostatak potpore sveučilišta u vidu sveučilišnog centra koji bi svojim djelovanjem olakšao mnoge aktivnosti nužne za uspješnu implementaciju. Stečena iskustva u radu na kolegiju daju vrijednu priliku za promišljanje o različitim aspektima nastave u čiji razvoj treba ulagati dodatni napor kako bi integracija nastave i zalaganja u zajednici bila što kvalitetnija, a time korist za studente, zajednicu, nastavnike i sveučilište veća. Autorice drže kako promišljanja o izazovima mogu biti korisna i drugim sveučilišnim nastavnicima u traganjima za novim mogućnostima unapređenja visokoškolske nastave.

Ključne riječi: učenje zalaganjem u zajednici, "Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja", inoviranje visokoškolske nastave, odgoj, obitelj.

1. Učenje zalaganjem u zajednici u okviru civilne misije sveučilišta

Civilna misija sveučilišta

Učenje zalaganjem u zajednici¹ (engl. *service – learning*) je model učenja razvijen u SAD-u, a primjenjuje se u visokoškolskoj nastavi na mnogim svjetskim sveučilištima. Središnja ideja ovog modela je povezivanje visokoškolske nastave sa zalaganjem studenata u zajednici putem kreiranja programa kolegija tako da se ciljevi kolegija ostvaruju kroz aktivan angažman studenata u zajednici. Ovaj oblik učenja jedan je od načina realizacije treće misije sveučilišta – civilne misije. Uz nastavu kao prvu te istraživanje kao drugu misiju sveučilišta, u novije se vrijeme sve više raspravlja o trećoj, civilnoj misiji shvaćenoj kao *'sustav vrijednosti, načela i principa koji usmjerava temeljne djelatnosti sveučilišta te različite aktivnosti zalaganja sveučilišnih nastavnika i studenata u zajednici, koje vode k obrazovanju društveno odgovornih i aktivnih građana, razvoju civilnog društva, demokracije i unapređenju kvalitete života u zajednici uopće'*² (Ćulum & Ledić, 2011, 53). Uz isticanje krajnjeg cilja, a to je unapređenje kvalitete života u zajednici te obrazovanje odgovornih građana, ova definicija implicira i način na koji se ovi ciljevi trebaju ispuniti – kroz integraciju s nastavom i istraživanjem traganjem za načinima za uključivanjem potreba zajednice u kojoj sveučilište djeluje u osmišljavanje i izvedbu nastavnih programa kolegija i istraživačke aktivnosti.

Istraživanje provedeno u Hrvatskoj pokazalo je da većina hrvatskih sveučilišnih nastavnika civilnu misiju sveučilišta procjenjuje iznimno značajnom (Ćulum & Ledić, 2011). Skupine koje su naklonjenije civilnoj misiji su: sveučilišni nastavnici društveno – humanističkih i umjetničkih područja, žene te nastavnici u znanstveno-nastavnom zvanju. Razvidno je kako nastavnici u suradničkom zvanju (dobi do 31 godinu) prednost daju istraživanju i obrazovanju za profesiju u odnosu na civilno zalaganje, što korespondira sa svjetskim istraživanjima (Ćulum & Ledić, 2011). Isto je istraživanje pokazalo kako, unatoč naklonjenosti civilnoj misiji sveučilišta (u smislu shvaćanja odgovornosti sveučilišta u poticanju civilnog zalaganja studenata), sveučilišni nastavnici nisu skloni promociji i integraciji civilnog

---

¹ Ne postoji slaganje oko prijevoda termina *service-learning* s engleskog na hrvatski jezik. Tako ga Mikelić Preradović (2009) prevodi kao *društveno korisno učenje*. Obzirom da je kod ovog modela naglasak na učenju koje se provodi kroz rad za zajednicu i to upravo u zajednici priklanjamo se prijevodu kojeg su predložile Ćulum & Ledić (2010).

² Ovakvo poimanje ističe društvenu dimenziju civilne misije te kao takvo predstavlja temelj za promišljanja o mogućnostima i izazovima uvođenja novih modela u visokoškolsku nastavu. Uz društvenu postoji i ekonomska dimenzija civilne misije, a u raspravama ne postoji slaganje oko odnosa i važnosti pojedine od njih (Ćulum & Ledić, 2011). Detaljan pregled i rasprava o različitim načinima definiranja civilne misije sveučilišta, njenim dimenzijama, paradigmatama na kojima se temelje te odnosu s prvom i drugom misijom dostupni su u Ćulum & Ledić (2011).

zalaganja kroz redovne aktivnosti. To se odnosi na pridavanje manjeg značaja obrazovnim ciljevima povezanim s civilnom misijom (analiza problema zajednice, razvoj motivacije, znanja, sposobnosti i vještina za rješavanje problema u zajednici) u odnosu na druge obrazovne ciljeve te ograničavanje civilnog zalaganja na ciljano osmišljene i to isključivo izborne kolegije (Ćulum & Ledić, 2011). Namjera je ovim radom dati doprinos diskusiji o mogućnostima implementacije učenja zalaganjem u zajednici na postojeće kolegije.

Aktivnosti kojima se kroz nastavu promiče civilna misija sveučilišta su brojne, a zajedničko im je da podrazumijevaju učenje studenata sadržaja kolegija i njihovo razumijevanje kroz uočavanje problema i potreba zajednice te traganjem za načinima njihova rješavanja. Model iskustvenog učenja o kojem je riječ naziva se učenje zalaganjem u zajednici. Iako na hrvatskim sveučilištima još uvijek nije zabilježen primjer izvorne primjene ovog modela (u vidu ciljano osmišljenog kolegija), postoje pokušaji njegove implementacije³. Jedan od njih je kolegij Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja (nositeljica dr. sc. Jasminka Zloković, izv. prof. i asistentica Petra Polić, prof.) namijenjen studentima druge godine diplomskog studija pedagogije.

Opis modela učenja zalaganjem u zajednici

U definiranju koncepta učenja zalaganjem u zajednici polazi se od aktivnosti studenata, razumijevanja problema i sadržaja kolegija te razvoja odgovornosti za sebe i zajednicu. Ne ulazeći u različitosti definiranja koncepta, za potrebe ovog rada prihvaćamo definiciju koju su ponudili Bringle & Hatcher (1996 prema Ćulum & Ledić, 2010, 77), a prema kojoj je učenje zalaganjem u zajednici *višedimenzionalno obrazovno iskustvo u kojem studenti aktivno sudjeluju u kvalitetno osmišljenoj i organiziranoj aktivnosti u zajednici koja odgovara na prepoznate potrebe te zajednice, a zatim analiziraju svoju aktivnost na način koji im omogućuje dublje razumijevanje sadržaja kolegija, uvažavanje doprinosa (znanstvene) discipline te snažniji osjećaj vlastite društvene odgovornosti*. Definicija naglašava bitne značajke i uvjete koje učenje mora zadovoljiti kako bi se smatralo učenjem i zalaganjem u zajednici: odgovara na potrebe zajednice, pažljivo je planirano, podrazumijeva analizu aktivnosti i razumijevanje sadržaja te omogućuje shvaćanje vlastitoga utjecaja na društvene probleme i razvoj odgovornosti.

Neki od primjera aktivnosti kroz koje se učenje po ovom modelu može realizirati na kolegiju su: izrada projekta i njegova primjena u zajednici,

---

³ Vidi u Ćulum (2007).

angažiranje na postojećim projektnim i drugim aktivnostima u udrugama i institucijama, osmišljavanje i izvođenje radionica, tutorstvo i dr.

Važno otvoreno pitanje je ono o obveznosti ovog modela učenja. Učenje zalaganjem u zajednici najčešće se javlja kao opcija unutar kolegija i kao obveza unutar izbornog kolegija, čime se podržava njegova izbornost. Unatoč tome, neki autori (primjerice Schnaubelt & Watson, 1999 prema Speck, 2001) opravdavaju obveznost učenja zalaganjem u zajednici pozivajući se na obveznost drugih aktivnosti i zadaća tijekom studija.

Opravljanje modela učenja zalaganjem u zajednici (uz bolje povezivanje sveučilišta i zajednice te ispunjavanje potreba zajednice) počiva i na pozitivnim ishodima ovog modela učenja. Kao prednost ovog modela u odnosu na tradicionalno podučavanje navodi se mogućnost direktne primjene naučenog u stvarnoj situaciji, mogućnost refleksije o iskustvu i bolje razumijevanje sadržaja kolegija (Eyler & Giles, 1999; Casile i sur., 2011). Osim znanja i razvoja kognitivnih sposobnosti, ovakvo učenje doprinosi osobnom razvoju, razvoju životnih vještina i može pojedince usmjeriti prema izboru karijere, djelovati na stereotipe studenata te potaknuti razvoj društvene odgovornosti (Eyler i sur., 2001 prema Buch & Harden, 2011; Astin & Sax, 1998 prema Speck, 2001). Prema Buch i Harden (2011) iskustvo rada studenata u prihvatilištu za beskućnike u okviru kolegija *Citizenship and Service Practicum* na Sveučilištu North Carolina u SAD-u pozitivno je utjecalo na: povećanje spoznaja o beskućništvu, odbacivanje negativnih stereotipa i osnaživanje pozitivnih stavova te razvijanje stavova i želje da se djeluje na promjene u društvu. Gibson i suradnici (2011) ističu kako ovakvo učenje studente suočava s nepoznatom situacijom u kojoj se trebaju osloniti na vlastite resurse te pokušati primijeniti teorijsko znanje koje su do tada stekli što pozitivno djeluje na razvoj povjerenja u vlastite sposobnosti.

Cilj rada i istraživačka pitanja

Cilj rada je promišljanje o izazovima s kojima su se autorice, kao nositeljica kolegija i asistentica, susrele prilikom pokušaja implementacije modela na kolegiju Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja tijekom akademske 2011./2012. godine. U skladu s ciljem rada, istraživačka pitanja na koja se nastoji odgovoriti su: (I) Koji su izazovi prepoznati prilikom pokušaja implementacije modela na kolegiju Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja? (II) Koje su mogućnosti njihova prevladavanja obzirom na primjere i iskustva stranih sveučilišta? (III) Koje su mogućnosti unapređenja implementacije modela s obzirom na odgojno-obrazovne uvjete na sveučilištima kao i neke trenutne socijalne okolnosti? Rad predstavlja raspravu o iskustvima i poteškoćama s kojima su se autorice susrele u radu na kolegiju.

Temelj za raspravu čine odgovori studenata, voditelja i mentora studenata, nositeljice kolegija te asistentice na pitanja otvorenog tipa obrazaca namijenjenih evaluaciji rada studenata i evaluaciji kolegija. Vrijedan okvir za razumijevanje konkretnih problema i razmišljanje o načinima njihova prevladavanja daju radovi stranih autora koji razmatraju primjere implementacije ovog modela kao i radovi domaćih autora (primjerice Čulum & Ledić, 2010; 2011) u kojima se raspravlja o pretpostavkama i preduvjetima nužnim za uspješnu implementaciju modela. Autorice drže kako iskustva i promišljanja rada na ovom kolegiju mogu biti korisna drugim sveučilišnim nastavnicima u njihovim traganjima za novim mogućnostima.

2. Implementacija modela učenja zalaganjem u zajednici na kolegiju obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja

Suprotno stavu većine hrvatskih sveučilišnih nastavnika (istraživanje Čulum & Ledić, 2011), autorice smatraju kako uvođenje novih kolegija nije jedini način realizacije učenja zalaganjem u zajednici, već je uvođenje izmjena u izvedbi postojećih kolegija moguće i poželjno. Mnogi sveučilišni kolegiji društvenog usmjerenja pružaju brojne prilike za realizaciju (barem dijela) ciljeva kroz suradnju s lokalnim udrugama i institucijama. Izvorni oblik svakako je poželjan, ali je u okolnostima rada na sveučilištu mnogo realnije očekivati usmjeravanje na uvođenje manjih promjena u postojeće kolegije, nego li u kreiranje novih. Tome doprinosi i činjenica da nastavnici prilikom implementacije trebaju donijeti brojne odluke (oblici suradnje sa zajednicom, načini njihova provođenja na kolegiju, ispitivanje potreba zajednice, odluka o načinu praćenja rada studenata i njihova evaluacija), a svaka od njih predstavlja novo područje rada, nova pitanja i nove izazove.

Jedan od ciljeva kolegija Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja je razvoj spoznaja o različitim oblicima poremećaja u ponašanju te o ulozi obitelji u njihovoj prevenciji kao i shvaćanje važnosti uloge pedagoga u osmišljavanju i provođenju programa primarne prevencije namijenjenih djeci i obiteljima. Kolegij je jednosemestralni, izborni, a u akademskoj 2011./2012. godini ponuđen je studentima pedagogije i studentima Akademije primijenjenih umjetnosti, smjer Likovna pedagogija. U okviru seminarskog dijela kolegija studenti su mogli odabrati između dva načina rada: izrade i prezentacije seminarskog rada i aktivnosti učenja zalaganjem u zajednici. Studentima su, u dogovoru s predstavnicima udruga i institucija, ponuđene aktivnosti mogućeg angažmana povezane sa sadržajem i ciljevima kolegija. Načelo kod promišljanja o mogućem angažmanu bilo je usmjeravanje isključivo na one udruge i aktivnosti u kojima bi studenti mogli primijeniti znanja koja su usvojili kroz rad na kolegiju i dotadašnje obrazovanje tijekom

studija, ali i steći nova znanja i vještine te se bolje upoznati sa stvarnim društvenim problemima kao i prilikama za buduće zaposlenje. Suradnja s nekima od njih već je otprije bila uspostavljena kroz uključenost stručnjaka iz prakse u rad drugih kolegija, a s nekima je uspostavljena po prvi put. Osim ponuđenih udruga i institucija, studenti su imali mogućnost predložiti druge udruge i institucije kao i aktivnosti koje odgovaraju potrebama studenata te potrebama zajednice. Time je studentima dana prilika da se aktivno uključe u promišljanje o mogućnostima rada, kao i podrška da učenje ostvare u udrugama u kojima su do tada već volontirali. Od ukupnog broja studenata koji su upisali kolegij (30), njih 17 (56%) odabralo je učenje zalaganjem u zajednici. U tablici 1. prikazane su udruge, dogovorene i odabrane aktivnosti, korisnici te broj uključenih studenata.

Udruga/institucija	Aktivnosti	Korisnici	Broj studenata
Obiteljski centar Primorsko – goranske županije ⁴	<ul style="list-style-type: none"> - Osmišljavanje i provođenje radionica na temu prevencije seksualnog zlostavljanja i prevencije ovisnosti u sklopu Projekta Autobus "Čudesna šuma" - Sudjelovanje u kampanji protiv seksualnog zlostavljanja i programu prevencije ovisnosti - Osmišljavanje i izvođenje radionica u sklopu programa "Kreativko" 	djeca osnovnoškolske i predškolske dobi	4
Dječji dom "Tić" Rijeka ⁵	<ul style="list-style-type: none"> - Individualna pomoć u učenju - Suvođenje kreativnih radionica - Sportske aktivnosti 	djeca osnovnoškolske dobi	6
Dječji vrtić "Lastavica" Punat	<ul style="list-style-type: none"> - Sudjelovanje u prepoznavanju i praćenju djece s poremećajima u ponašanju - Predlaganje načina rada - Izrada programa radionice 	djeca predškolske dobi	1
Prihvatilište za beskućnike "Ruže Sv. Franje" u Rijeci ⁶	<ul style="list-style-type: none"> - Sudjelovanje u radu terapijske zajednice - Sudjelovanje u radu Kluba liječenih alkoholičara - Kreativne radionice u Socijalnoj zadruzi "Put" 	beskućnici	4

⁴ Obiteljski centar Primorsko – goranske županije institucija je socijalne skrbi koja obavlja poslove preventivnog i savjetodavnog rada, a njeni su korisnici djeca, mladi i obitelji.

⁵ Dječji dom "Tić" institucija je socijalne skrbi koja pruža terapijsku pomoć zlostavljanoj i zanemarenoj djeci kroz individualne i grupne tretmane te stručnu pomoć roditeljima kroz individualni i grupni rad. Osim terapijske, Tić kroz Savjetovalište obavlja savjetodavnu i preventivnu funkciju u radu s djecom i obiteljima.

⁶ Prihvatilište za beskućnike "Ruže Sv. Franje" u Rijeci osnovano je 2007. godine s ciljem zbrinjavanja i resocijalizacije beskućnika, a pokriva područje tri županije (Primorsko-goranska, Istarska i Ličko-senjska). Osim prenoćišta, Prihvatilište obuhvaća Socijalnu samoposlugu kao pomoć socijalno ugroženim građanima, Socijalnu zadrugu Put koja korisnicima pomaže u resocijalizaciji, terapijsku zajednicu te *Klub liječenih alkoholičara*.

Klinika za pedijatriju KBC-a Rijeka - Odjel hematologije i onkologije	- Osmišljavanje i izvedba likovnih radionica u okviru projekta "Tete crtalice"	djeca školske i predškolske dobi	1
Dom za djecu, mladež i odrasle osobe sa cerebralnom paralizom i drugim posebnim potrebama Pula	- Osmišljavanje i izvedba kreativnih radionica - Priprema izrade slikovnice s korisnicima	djeca i odrasle osobe s cerebral-nom paralizom i drugim posebnim potrebama	1

Tablica 1. Prikaz udruga / institucija, aktivnosti, korisnika i broja studenata

Prva faza u planiranju učenja i rada na kolegiju podrazumijevala je dogovor s voditeljima udruga i institucija u svezi aktivnosti mogućeg angažmana koje odgovaraju potrebama njihovih korisnika i sadržaju kolegija. Za potrebe angažmana studenata nisu uvedene nove aktivnosti već je dogovoreno da se studenti uključe u postojeće budući da su kao takve odgovarale sadržaju kolegija, postojećim znanjima i vještinama te pružale adekvatno okruženje za razvoj novih. Prije donošenja odluke studenata o izboru oblika rada na seminarskom dijelu kolegija, organizirane su posjete spomenutim udrugama i institucijama u Rijeci na kojima su njihovi voditelji, suradnici i volonteri studentima predstavili rad udruga, ciljeve, potrebe korisnika, probleme na koje nailaze te ukazali na važnost podrške zajednice, uključujući i sveučilišnu. Svakom studentu koji je odabrao ovaj način rada u udruzi/instituciji je imenovan mentor s odgovornošću da sa studentom izradi plan odvijanja aktivnosti i definira pojedinu aktivnost, pruži podršku u radu te evaluira njegov/njezin rad. Za potrebe kolegija kreiran je niz obrazaca za praćenje rada na kolegiju⁷, a po završetku rada i učenja studenti su imali obavezu predati dnevnik rada i izvještaj o radu. Provedena je i evaluacija rada studenata i suradnje na kolegiju od strane njihovih mentora i voditelja udruga, a svi ovi dokumenti korisni su u promišljanju uspješnosti izvedbe i mogućih promjena.

2.1. Izazovi implementacije modela učenja zalaganjem u zajednici na kolegiju obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja

Način na koji se pristupilo osmišljavanju rada na kolegiju te njegova realizacija ukazali su na neke poteškoće kojima bi u budućem radu trebalo pridati posebnu pozornost. Vrijedan okvir za njihovo razumijevanje pružaju primjeri iskustava implementacije i poteškoća s kojima se suočavaju nastavnici na stranim sveučilištima. Budući da su svakako premostive, o poteškoćama je

⁷ Korisni prijedlozi obrazaca dostupni su u Mikelić Preradović (2009).

prikladnije govoriti u smislu izazova s kojima se može suočiti bilo koji pokušaj uvođenja učenja po ovom modelu. U nastavku se propituje neke od njih.

2.1.1. Institucionalna podrška sveučilišta

Na motivaciju i želju za povezivanjem potreba zajednice i rada studenata na kolegiju nadovezuje se promišljanje o specifičnim udrugama i aktivnostima povezanim s ciljevima i sadržajem kolegija. Nužno je odrediti koje su udruge i koje su od njihovih potreba relevantne za sadržaj i ciljeve kolegija, tj. koje se njihove potrebe mogu ostvariti kroz suradnju na kolegiju. Važno je odrediti na koji način učenje zalaganjem u zajednici implementirati, kako ga organizirati, kako ga pratiti i kako rad studenata i suradnju s udrugama evaluirati. U prilikama na hrvatskim sveučilištima, realizacija svih spomenutih zadaća ovisi isključivo o nastavnicima koji smatraju da se visokoškolska nastava i stanje u zajednici mogu unaprijediti njihovom suradnjom.

Na stranim sveučilištima postoje tzv. sveučilišni centri (engl. *service learning center*) čija je svrha povezivanja nastavnika i studenata s jedne i zajednice s druge strane kroz zadaće: stvaranje mreže partnera u zajednici, ispitivanje potreba zajednice te razvoj različitih oblika suradnje sveučilišnih nastavnika i udruga i institucija. Zadaća je i pružanje podrške nastavnicima i studentima za kvalitetnije provođenje učenja zalaganjem kroz: stručno usavršavanje sveučilišnih nastavnika za kvalitetniju implementaciju ovog modela učenja, stručnu edukaciju za studente u pojedinim aspektima (primjerice planiranje i razvoj projekata) te evaluaciju i propitivanje stvarnog utjecaja i koristi od učenja zalaganjem (Ćulum & Ledić, 2010). Važnost centara, osim u obavljanju specifičnih zadaća, je i u omogućavanju nastavnicima da dostupne resurse usmjere k osiguravanju kvalitete nastave i suradnje sa zajednicom, kvalitete aktivnosti, njihovih povezanosti sa sadržajem i ciljevima kolegija te kvalitete rada i učenja studenata, kao i promišljanju o najboljem načinu evaluacije učenja studenata.

Uspostavljanje kontakta, dogovor, osmišljavanje aktivnosti, koordinacija, praćenje i evaluacija zahtijevaju više znanja, vremena i truda od rada prema tradicionalnim oblicima sveučilišne nastave. Bez snažne institucionalne potpore, potrebna razina posvećenosti svim aktivnostima nužnim za realizaciju premašuje resurse koje pojedinačni nastavnici mogu uložiti u taj cilj. Ako se ovo sagleda u svjetlu činjenice da se civilno zalaganje nastavnika kroz nastavu (kao i ostale aktivnosti koje civilna misija obuhvaća) ne vrednuje u njihovu napredovanju, pitanje je koliko je realno očekivati veću posvećenost nastavnika učenju studenata kroz aktivan angažman na društvenim problemima.

2.1.2. Izbor mogućnosti implementacije modela

Jedno od važnih pitanja je i ono o *mogućnosti uvođenja promjena u postojeće kolegije*. Kreiranje novih kolegija jedna je od otvorenih mogućnosti, pri čemu se polazi od potreba zajednice, područja rada nastavnika i njihovih interesa. Ako postojeći kolegiji nisu osmišljeni na temelju analize specifičnih potreba lokalnih udruga i institucija, ali su djelomično s njima podudarni, moguće ih je, barem u dijelu, prilagoditi zahtjevima trenutnog stanja u društvu kroz osmišljavanje pojedinačnih aktivnosti kroz koje se ciljevi kolegija mogu realizirati. Pritom aktivnosti zalaganja ne smiju biti samo "nadodane" kolegiju već trebaju biti integrirane u njega (u pogledu ciljeva, sadržajno, te kroz kritičku refleksiju studenata o iskustvima).

Na kolegiju Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja, upravo se ovo pokazalo kao jedna od najvećih poteškoća, tim više što promjena nije zahvatila čitav sadržaj i način rada na kolegiju, već isključivo seminarski dio u okviru kojeg je studentima ponuđen izbor aktivnosti. Kako bilo, poteškoću se nastojalo prevladati na način da su studenti imali priliku i na predavanjima i na seminarskom dijelu kolegija razgovarati o svojim iskustvima i dobiti odgovore na pitanja s kojima su se susretali u radu. Riječ je prije o pokušaju usklađivanja postojećeg kolegija i aktivnosti zalaganja, nego li o redizajniranju kolegija kako bi on prikladnije odgovorio na specifične potrebe zajednice i specifične potrebe studenata koji su u njih bili uključeni. Utoliko se u ovom radu radije govori o pokušaju uvođenja učenja zalaganjem u zajednicu, nego li o njegovu uvođenju. U svakom slučaju, autorice ovaj pokušaj smatraju izuzetno važnim u razumijevanju srži ovog modela učenja i korisnim iskustvom za buduće pokušaje osmišljavanja (novih) kolegija.

Drugo pitanje koje se odnosi na mogućnosti implementacije ovog modela je *pitanje njegove obveznosti* za vrijeme studija i na pojedinim kolegijima. Iako model ima niz pozitivnih ishoda⁸, autorice smatraju da ne bi trebao postati obveznim, već se ponuditi kao mogućnost ispunjenja obveza u okviru kolegija. Pritom se kao glavni razlog nameće činjenica da se od studenata kroz ovaj model rada očekuje neposredan rad s korisnicima udruga i institucija koje se bave problemima obitelji (djeca, mladi, beskućnici) te se može očekivati bolja posvećenost radu i potrebama korisnika, razumijevanju njihovih problema, razvoju prosocijalnih stavova i odgovornosti za mijenjanje njihovog položaja u društvu u slučaju kad zalaganje predstavlja vlastiti izbor studenata. Osim toga, broj studenata koji su se na kolegiju odlučili za aktivnosti zalaganja u zajednici (njih 17 od ukupno 30) ukazuje na značajan interes prema učenju kroz aktivni angažman u udrugama. U kontekstu pitanja obveznosti, zanimljivo je kako većina studenata (njih 11 od ukupno 17) koji su

---

⁸ O ishodima i prednostima ovog modela učenja u odnosu na tradicionalno podučavanje više u dijelu *Opis modela učenja zalaganjem u zajednici*.

na kolegiju odabrali ovaj način rada smatraju kako bi on trebao biti obvezan u tijeku fakultetskog obrazovanja. Pritom kao glavni razlog navode stjecanje praktičnog iskustva (primjena teorijskog znanja i postojećih vještina te stjecanje novih kao i priprema za budući rad), a potom poznavanje rada udruga iz lokalne zajednice i razvoj prosocijalnih stavova. Ovi odgovori ukazuju da su studenti svoje iskustvo smatrali vrijednim i korisnim, no promatrali su ga poglavito kao priliku za praktični rad, a potom kao zalaganje u zajednici⁹. Do sličnog se zaključka dolazi analizom izvještaja i dnevnika rada studenata u svezi pitanja o njihovoj procjeni pozitivnih ishoda učenja putem ovog modela. Prema procjeni studenata, pozitivni ishodi primarno se odnose na priliku za razumijevanje stvarnih problema s kojima se pedagozi i drugi stručni suradnici u praksi susreću, iskušavanje vlastitih sposobnosti u stvarnim uvjetima te učenje i vježbanje vještina nužnih za budući profesionalni rad. Sljedeći odgovori studenata naročito upućuju na ove ishode učenja i zalaganja:

"Imala sam priliku upoznati korisnike i u dobrim i u lošim situacijama i raspoloženjima. Što je za mene kao budućeg pedagoga zaista vrijedno i važno."

"Smatram da je ovaj oblik učenja potrebno mnogo više koristiti jer se ovim načinom studente uključuje u sadržaje i rad, time studenti daju mnogo više od sebe te uče sa zanimanjem. Korist od ovih aktivnosti za studente jest prilika da djeluju u praksi te da se prilagode stvarnim uvjetima na koje tamo nailaze."

"Naučila sam puno o komunikaciji s učenicima gledajući djelatnice Obiteljskog centra koje zaista izvrsno rade svoj posao, a i sama sam sudjelovala u radu te naučila kako komunicirati i približiti se učenicima ovih dobnih skupina te dobila upute za neke mogućnosti u radu i savjete djelatnica Obiteljskog centra."

"Meni je ovakav rad bio od koristi jer se jednog dana namjeravam zaposliti u ovoj instituciji."

Iako su studenti istaknuli i druge pozitivne ishode učenja zalaganjem, kako za njih same (osjećaj korisnosti, razvoj empatije, razvoj tolerancije, mijenjanje predrasuda), tako i za zajednicu i korisnike njihovih usluga (razvijanje samopouzdanja kod djece, pomoć članovima udruge ili djelatnicima, unošenje nove energije u njihov rad), u njihovim se odgovorima uočava trend davanja prednosti mogućnosti praktičnog djelovanja u odnosu na razvoj vrijednosti, prosocijalnih stavova i odgovornosti za društvene probleme.

---

⁹ Na ovom mjestu korisno je ukazati na razliku između praktičnog rada, volontiranja i učenja zalaganjem u zajednici. Dok je praktični rad primarno usmjeren na stjecanje znanja i vještina u skladu s programom kolegija, a volontiranje na pomoć korisnicima neovisno o akademskim kolegijima, učenje zalaganjem u zajednici ujedinjuje i pridaje jednaku važnost stjecanju znanja/vještina i pomoći zajednici te razvoju odgovornosti za zajednicu kroz povezivanje aktivnosti u zajednici sa sadržajem kolegija. Podrobnije o razlikama između ovih oblika iskustvenog učenja u Čulum & Ledić, 2010.

Zaključak valja promatrati i u okviru trenutnih prilika i mogućnosti za praktičnim radom tijekom studija, kao i načina njegove organizacije. Više aktivnosti kroz praktičan rad tijekom studija i njegova bolja organizacija zasigurno bi pružile više mogućnosti za stjecanje prijeko potrebne prakse te time otvorile prostor da studenti važnost i korist od učenja zalaganjem u zajednici vide podjednako u zalaganju i stjecaju iskustva.

1.1.3. Promišljanje o motivu za implementaciju učenja zalaganjem u zajednici

Kako bi se vlastito iskustvo pokušalo bolje razumjeti, a rezultati rada što bolje procijeniti, korisno je razlikovati *dva motiva u izboru učenja zalaganjem u zajednici: filantropski i civilni* (Battistoni 1997 prema Speck 2001). Filantropski usmjerava prema aktivnostima čiji je cilj primarno pomoći potrebitima te usput dodatno razviti vještine studenata potrebne za zapošljavanje i razvoj osjećaja korisnosti kod studenata. Usmjeren je na smanjenje predrasuda i razvoj empatije prema nepriviligiranim članovima zajednice (Erickson, 2009), a organizacijski podrazumijeva "dodavanje" iskustva zalaganja u postojeći način učenja i rada na kolegiju. Zagovornici civilnog pristupa drže kako je filantropski pristup ograničen u pogledu utjecaja na rješavanje društvenih problema te se zalažu za dublju transformaciju sustava visokog školstva, koja uključuje i temeljite promjene u kolegijima, promjene u načinu samopoimanja sveučilišnih nastavnika te stavljanje većeg naglaska na suradničko podučavanje i učenje. Organizacijski, u pogledu učenja zalaganjem u zajednici, ovaj pristup podržao bi temeljite izmjene u kolegijima za koje bi se moglo očekivati da će voditi prema povećanju spoznaja s područja kolegija te razvoju vještina, kao i razvoju odgovornosti za društvene promjene.

Obzirom na razliku između ovih pristupa, u primjeru kolegija Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja, aktivnosti su bile više usmjerene u skladu s filantropskim poimanjem, nego li civilnim. Naglasak je bio na usmjeravanju prema aktivnostima u kojima će studenti moći razumjeti probleme i potrebe korisnika udruga te pokušati, u skladu sa svojim kompetencijama i spremnošću na učenje novog, na njih odgovoriti. Obzirom na dostupne resurse te činjenicu da se radi o prvom pokušaju implementacije modela (što i za nastavnike i studente predstavlja novo iskustvo) osmišljavanje i usmjeravanje prema filantropskoj dimenziji autorice smatraju značajnim pokušajem i prikladnim načinom da uspostavljanje suradnje i razumijevanje (budućih) mogućnosti suradnje. Poticanje studenata na zalaganje, imajući u vidu da se gotovo kod svih studenata radi o prvom upoznavanju s radom i korisnicima udruga, mnogo je lakše izvedivo ako se od studenata ne očekuje preuzimanje odgovornosti za rješavanje problema već sudjelovanje u njihovu rješavanju nakon upoznavanja s radom i korisnicima te uključivanje u

aktivnosti udruge. Mnogi su studenti iskazali namjeru o nastavku rada u udrugama nakon završetka semestra, a očekuje se da će kroz daljnji rad značajnije doprinijeti rješavanju konkretnih problema te se time staviti u poziciju onih koji utječu na stanje stvari u društvu. Osim u pripremi aktivnosti i očekivanjima od studenata, filantropski aspekt jasno je vidljiv u nekim od ishoda učenja. Može se zaključiti da je ishod bio naročito vezan za: primjenu postojećih znanja i vještina te učenju novih, razvoj pozitivnih stavova o korisnicima, empatije, pomaganje, a manje za stvarno shvaćanje odgovornosti za društvene promjene, motivaciju za usmjeravanjem promjena te ponudom rješenja od kojeg bi zajednica imala konkretniju korist. Neki od stavova studenata uključenih u rad Dječjeg doma "Tić" i Prihvatilišta za beskućnike "Ruže Sv. Franje" koji idu u prilog ovoj tvrdnji su sljedeći:

"Najteža mi je bila činjenica upoznavanja života korisnika. Osjećala sam se bespomoćno jer im nisam mogla pomoći na jedini način koji im treba, a to je siguran i stabilan dom pun ljubavi."

"Želim da znaju da ja nisam tu zbog sebe, već zbog njih. Da je svaka njihova emocija opravdana i važna. Da ako žele razgovarati o bilo čemu što njih zadovoljava, smiju. I da se pritom ne osjećaju manje vrijednima."

"Ljudi često misle kako beskućnici postaju samo osobe koje ionako žive na granicama života, na granicama dobra i zla. No tek dolaskom u ovakvu zajednicu, shvaća se kako beskućnik u današnje doba može postati svatko."

1.1.4. Otvorena pitanja oko integracije sadržaja kolegija i zalaganja u zajednici

Neka od pitanja iz domene integracije sadržaja kolegija i zalaganja kojima valja pridati pozornost su: pitanje relevantnosti (sadržaja kolegija za aktivnosti i potrebe specifičnih udruga/institucija i obratno), stupanj definiranja aktivnosti i utjecaj studenata na definiranje aktivnosti te kvaliteta osmišljavanja i provedbe aktivnosti.

U pogledu *relevantnosti* aktivnosti za savladavanje sadržaja kolegija i ostvarivanje njegovih ciljeva može se zaključiti kako su dogovorene i izvršene aktivnosti studentima pružile vrijedne prilike za učenje. U njima su studenti, kroz rad s korisnicima različitih potreba, mogli shvatiti značaj obitelji u poticanju optimalnog razvoja djece, kako u ranom razdoblju, tako i u kasnijem te su se mogli, kroz praktičan rad upoznati s poteškoćama s kojima se susreću djeca, mladi i odrasli u suočavanju s nepovoljnim okolnostima u kojima su odrasli i živjeli. Upravo su različite aktivnosti na kojima su bili angažirani relevantne za prepoznavanje i razumijevanje svih razina prevencije

zanemarivanja i zlostavljanja djece te prevencije poremećaja u ponašanju, a studenti su imali priliku ponuditi rješenja za uočene probleme. U svezi znanja i vještina studenata u rješavanju konkretnih problema, na temelju odgovora studenata i njihovih mentora, moglo bi se zaključiti da su mogli iskoristiti mnoga stečena znanja i vještine (npr. komunikacijske vještine, znanja o izradi radionica, primjena tehnika pozitivne discipline, znanja i vještine u radu s djecom koja iskazuju poremećaje u ponašanju), ali se također ukazuje na ona znanja i vještine koje je potrebno dodatno razviti kroz studij pedagogije (vještine u radu s djecom s poremećajima u ponašanju, komunikacijske vještine u radu s marginaliziranim skupinama korisnika, resocijalizacija). Na pitanje relevantnosti sadržaja kolegija i potreba specifičnih udruga nadovezuje se i pitanje mogućnosti studenata pedagogije kao budućih pedagoga za zapošljavanje u istim udrugama/institucijama naše zajednice. U tom smislu ova suradnja i iskustvo svih uključenih (studenti, udruge/institucije, nositeljica kolegija i asistentica) potvrđuju potrebu zapošljavanja pedagoga u udrugama/institucijama koje se bave područjem obitelji. Osim toga, iskustva ukazuju i na nove mogućnosti zapošljavanja, a studentima pružaju mogućnost da kroz neposrednu suradnju s korisnicima uvide svoje sklonosti i interese koje se nadograđuju na motivaciju za pomaganjem. Studentica uključena u rad Kluba liječenih alkoholičara u okviru Prihvatilišta za beskućnike "Ruže Sv. Franje" izrazila je to riječima:

"U samo ovih tjedan dana u Prihvatilištu, shvatila sam koliko to volim – taj osjećaj pomaganja drugima. Iako je to bio moj prvi razlog pri odabiru studija, nekako sam se izgubila radeći stvari poput pisanja seminara, ponovo i ponovo. Smatram kako je iskustvo ono što nas oblikuje i pomaže nam da shvatimo što jednog dana želimo raditi i što je to što nas čini sretnima, zadovoljnima i korisnima zajednici. Iako ne mogu reći da ću se sigurno baviti time u budućnosti, mogu reći kako ću učiniti sve, barem za vrijeme svog volontiranja, da pomognem onima kojima je pomoć najpotrebnija. Profesionalno bih se željela time baviti i ubuduće, ako ne kao diplomirani pedagog, onda barem kao volonterka još u ovih godinu dana dok studiram. Ukratko, takav je utjecaj ovaj tjedan imao na mene."

Važnost ovog oblika suradnje s udrugama i institucijama na kolegiju proizlazi iz očekivanja njihovih voditelja prilikom dogovaranja suradnje kao i njihovih očekivanja od buduće suradnje. Očekivanja svih voditelja u pogledu suradnje i angažmana studenata odnosila su se na poštivanje dogovora te primjenu znanja i vještina stečenih kroz fakultetsko obrazovanje. Osim navedenog, kod Prihvatilišta zamjetno je i očekivanje nove kvalitetne suradnje s Filozofskim fakultetom u Rijeci, stručno savjetovanje u pojedinim aktivnostima udruge te senzibiliziranje javnosti za problem beskućništva. Isto se može zaključiti iz povratnih informacija mentora studenata o korisnosti rada studenata i zadovoljstvu ostvarenim rezultatima te suradnjom općenito. Svi su

mentori procijenili kako su postignuti rezultati u skladu s očekivanim te iskazali spremnost za nastavkom suradnje, dok su mentori iz Prihvatišta istaknuli i pomoć studenata u resocijalizaciji korisnika i senzibiliziranju javnosti te ostvarivanje suradnje s Fakultetom. Iz odgovora mentora može se zaključiti kako daljnju podršku većinom očekuju kroz uključivanje studenata u postojeće aktivnosti udruga/institucija u kojima rade. Istovremeno, u odgovorima mentora iz Prihvatišta snažno je naglašen poziv sveučilišnoj zajednici za suradnju u senzibiliziranju javnosti i razvoju odgovornosti studenata za stanje u društvu i položaj marginaliziranih članova naše zajednice. Ovime se otvara prostor za daljnju suradnju, a izazov svakako predstavljaju mogućnosti njene realizacije, razvoj novih kolegija i drugi vidovi podrške sveučilišta.

Drugo pitanje integracije kolegija i angažmana u udrugama/institucijama odnosi se na *razinu oblikovanja iskustva zalaganja u zajednici i utjecaj studenata*. Aktivnost se može unaprijed potpuno definirati između nastavnika i mentora iz udruga (ne isključivo definirati na kojima se aktivnostima studenti mogu angažirati, nego i način na koji će studenti tu aktivnost realizirati). Drugi način je da se studentima omogući sloboda i utjecaj na definiranje aktivnosti (nastavnici i mentori definiraju aktivnosti na kojima se studenti mogu angažirati, a konkretna realizacija ovisi o dogovoru studenata i mentora na početku i u tijeku rada). Upravo je ovo bio način rada na kolegiju, a mogućnošću utjecaja studenata i fleksibilnošću u radu nastojalo se pridonijeti pozitivnim ishodima učenja i zalaganja te razvoju odgovornosti studenata u dogovaranju i usmjeravanju aktivnosti.

Pitanje kvalitete osmišljavanja i provedbe aktivnosti odnosi se na: planiranje aktivnosti koje su relevantne i smislene za sadržaj i ciljeve kolegija, mogućnost da studenti raspravljaju o iskustvima i mogućnost da utječu na kvalitetu obavljanja aktivnosti u udruzi (Morgan & Streb, 2003 prema Bordelon & Phillips, 2006). Batchelder i Root ističu kako povjerenje studenata u vlastite sposobnosti rješavanja društvenih problema ovisi i o kvalitetnim uputama nastavnika i podršci mentora u zajednici (1994 prema Bordelon & Phillips, 2006). U kontekstu povećanja kvalitete kognitivnih ishoda, Eyler i Giles sugeriraju: različitost i izazovnost mogućnosti, kvalitetu uputa, često pisanje i rasprave o iskustvima (1999 prema Steinke & Buresh, 2002). Erickson (2009) navodi kako nekvalitetna priprema i provođenje aktivnosti može povećati predrasude, stereotipe i krivljenje žrtve te, oslanjajući se na Allportovu teoriju kontakta, piše o uvjetima koje kod planiranja treba zadovoljiti kako bi se moglo utjecati na negativne stavove i ponašanja onih koji uče.

U vezi s *pitanjem relevantnosti aktivnosti za sadržaj kolegija*, važno je napomenuti kako je svaka od aktivnosti u koju su studenti bili uključeni pružala mnogo prilika za primjenu stečenih znanja i vještina, ali i učenje novih.

U odnosu na studente koji su odabrali izradu i prezentaciju seminarskog rada, studenti uključeni u aktivnosti zalaganja ostvarili su isti uspjeh u savladavanju sadržaja kolegija, ali su radi iskustva zalaganja ostvarili i prednosti u odnosu na druge studente. U odgovorima studenata uočljivo je koliko im je to iskustvo važno u izgradnji povjerenja u sebe kao nekoga tko svojim znanjem i zalaganjem može dati stvaran doprinos rješanju problema. Neke od izjava studenata angažiranih u radu s djecom u Dječjem vrtiću "Lastavica" u Puntu, Obiteljskom centru PGŽ-a i Klinici za pedijatriju KBC-a Rijeka jasno oslikavaju značaj iskustva:

"Sudjelovala sam tako i razgovoru između odgajateljica na koji bi se način trebalo pristupiti rješavanju problema kod jednog dječaka. Bilo mi je drago što sam dio tog razgovora ali me još više oduševilo što su prihvatile i odobrile moje prijedloge. Po prvi puta sam osjetila da sam svoje znanje prenijela u konkretnu situaciju i to stručnim osobama u tom području koje su to prihvatile."

"Prvi dan provedbe je prošao u redu, ali smo kolegica i ja uvidjele da bi bilo mnogo učinkovitije ukoliko priču 'Kiko i ruka' ne bismo samo ispričale već i odglumile sa lutkama. Odlučile smo uvježbati predstavu za sljedeći dan kako bismo poboljšale našu izvedbu."

"Iznenadila sam se osobnom angažiranošću da sama radim s tako malim djetetom (1 godina i 2 mjeseca) što dosada nije bilo praksa pošto njegova majka nije htjela puštati ga samog jer je premali za bilo kakve aktivnosti koje mi pružamo. Uvidjela je da može imati povjerenje u nas i dopustila je da njezino dijete ostvari kontakt s nama. I bilo je super. Teško i naporno, ali zadovoljavajuće jer sam ga uspjela animirati."

Uz pozitivna iskustva studenata (u primjeni stečenih znanja i vještina u konkretnim situacijama, mogućnosti razvoja znanja i vještina i osjećaj doprinosa rješavanju problema) i zadovoljstvo predstavnika udruga, prostor za napredak u organizaciji učenja po ovom modelu naročito je otvoren u stavljanju većeg naglaska na *kritičko razmišljanje* i pisanje studenata tijekom rada kao bi učenje bilo što korisnije. Studenti su tijekom rada pisali dnevnik rada te, po završetku, izvještaj rada. U prikazima svojeg rada i iskustva više su se orijentirali na ono što su kroz dogovorene aktivnosti radili, a manje na naučeno, povezivanje sa sadržajem kolegija, vlastiti doprinos i razmišljanje o vlastitoj ulozi u rješanju konkretnih problema. Iako su upute za pisanje dnevnika uključile i kritički osvrt na vlastita iskustva te nužnost povezivanja iskustava sa sadržajima predavanja, aspekt kritičkog osvrta na iskustvo nije dovoljno razrađen.

Kritička refleksija o iskustvu podrazumijeva primjenu stečenog znanja na stvarne situacije te promišljanje o tome kako se znanje odnosi prema sadržaju kolegija. Ona omogućuje uvid u naučeno, u sposobnost primjene

naučenog i povećanje razumijevanja. Stoga planiranje kritičke refleksije studenata zahtjeva planiranje situacija koje pružaju priliku za navedene aspekte učenja te planiranje odgovarajućeg načina bilježenja iskustava i promišljanja o njima. Kritička refleksija smatra se najpouzdanijim pristupom naučenom kroz zalaganje u zajednici. Osim toga, kritička refleksija studenata o iskustvu smatra se i najznačajnijim pokazateljem uspješnosti integracije sadržaja kolegija i aktivnosti u zajednici (Gibson i sur., 2011).

Stoga bi u budućem radu svakako trebalo više pažnje usmjeriti prema osmišljavanju situacija u kojima bi studenti mogli bolje povezati zalaganje sa sadržajem kolegija odnosno primijeniti sadržaje, znanja i vještine u konkretnim situacijama. Osim osmišljavanju aktivnosti, svakako bi trebalo dodatno raditi na pronalaženju načina bilježenja rada i iskustava studenata koji bi najbolje odgovarao ovom cilju učenja. Upravo integraciju kritičke refleksije na kolegij i pouzdan pristup njoj Gibson i suradnici (2011) smatraju najvećim izazovom u implementaciji modela. Pritom ohrabruje činjenica da je, uz jasnije razumijevanje uočene poteškoće, kroz rad na kolegiju potvrđena njena važnost za cijeli proces učenja i rada, ali i usmjeren put k novim rješenjima.

3. Zaključak

Iskustva rada na kolegiju Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja (nositeljica dr. sc. Jasminka Zloković, izv. prof. i asistentica Petra Polić, prof.) ukazuju da svi uključeni u nastavu ovaj pristup procjenjuju korisnim, kako za studente i njihov razvoj, tako i za ispunjavanje potreba zajednice te izgradnju snažnijeg partnerstva. Iskustvo učenja zalaganjem u zajednici iz perspektive studenata naročito je značajno zbog pružene prilike za primjenom stečenih znanja i vještina, procjenom svojih sposobnosti u realnim uvjetima te boljim upoznavanjem s uvjetima rada pedagoga i drugih stručnih suradnika. Nakon pružene prilike da praktično rade, studenti vrijednost ovog modela učenja vide u prilici za razumijevanjem stvarnih problema i potreba zajednice te u prilici za razvojem povjerenja u sebe kao nekoga tko svojim radom i zalaganjem može utjecati na rješavanje konkretnih problema. Iz perspektive voditelja i mentora udruga i institucija u kojima su studenti bili angažirani, ovaj je način učenja koristan kao podrška u svakodnevnom radu s korisnicima (djecom, mladima, beskućnicima). Uz navedeno, voditelji i mentori Prihvatilišta za beskućnike "Ruže Sv. Franje" smatraju ga vrijednim i stoga što predstavlja mogućnost razvijanja buduće kvalitetnije suradnje u kojoj bi nastavnici i studenti kroz rad na kolegijima mogli ponuditi rješenja od kojih bi zajednica imala konkretniju korist te time zajedno radili na rješavanju društvenih problema. Iz perspektive nositeljice kolegija i asistentice, uz navedene prednosti, ovaj je pokušaj implementacije naročito vrijedan zbog

prilike za uočavanjem poteškoća s kojima su se u radu na kolegiju susrele i promišljanjem o mogućnostima njihova prevladavanja kako bi novi pokušaji bili što kvalitetniji, odnosno korist za studente, kolegij, sveučilište i zajednicu veća.

Glavni izazovi odnose se na prevladavanje poteškoća oko integracije sadržaja kolegija i aktivnosti u zajednici. Jedan od njih je promišljanje o načinu i mogućnostima integracije zalaganja u zajednici na postojeće (obavezne i izborne) kolegije koji nisu kreirani temeljem ispitivanja potreba zajednice, ali su s njima (barem djelomično) podudarni. Drugi izazov oko integracije zalaganja i sadržaja kolegija odnosi se na osiguravanje kvalitete njihove integracije kroz omogućavanje kritičke refleksije studenata o iskustvu. Budući da se kritička refleksija smatra najznačajnijim pokazateljem naučenog kroz ovaj model učenja te najznačajnijim pokazateljem uspješnosti integracije zalaganja i sadržaja kolegija (Gibson i sur., 2011), potrebno je uložiti dodatni napor u osmišljavanje aktivnosti koje pružaju najbolju priliku za razumijevanje problema i njegove povezanosti sa sadržajem kolegija, koje omogućavaju primjenu znanja i vještina, odnosno osmišljavanje rješenja od kojeg bi zajednica imala što veću korist kao i pronalaženje najprimjerenijeg načina bilježenja iskustava studenata. Ovo su elementi planiranja i organizacije učenja zalaganjem u zajednici koji zahtijevaju najviše angažmana nastavnika, a čine suštinu učenja po ovom modelu. Važno je uvidjeti važnost podrške sveučilišta u olakšavanju i omogućavanju suradnje s udrugama i institucijama te u preuzimanju dijela zadaća koje u trenutnim uvjetima na sveučilištima ostaju na nastavnicima koji vjeruju kako učenje i zalaganje, odnosno nastava i suradnja sa zajednicom nisu odvojene aktivnosti nego se najbolji rezultati za studente, zajednicu, nastavnike i sveučilište mogu ostvariti upravo kroz njihovu suradnju.

Poteškoće s kojima su se autorice susrele odgovaraju onima prepoznatim u implementacijama modela na stranim sveučilištima (Gibson i sur., 2011). Mogućnosti za unapređenje implementacije su brojne. Postojanje i rad sveučilišnog centra omogućili bi nastavnicima predaniji rad na osiguravanju kvalitete integracije zalaganja i sadržaja kolegija, a time bi se povećali pozitivni ishodi učenja i zalaganja za studente i korisnike udruga i institucija. Iskustvo suradnje na kolegiju ukazuje na znanja i vještine koje je potrebno dodatno razviti (znanja i vještine u radu s djecom s poremećajima u ponašanju, resocijalizacija) što nameće nužnost razvoja novih specifičnih kolegija, ali i upućuje na njihovu izvedbu kroz suradnju s udrugama kroz koju bi studenti mogli razumjeti sadržaj kolegija te primjerenije odgovoriti na potrebe njihovih korisnika. Prilika za praktičnim radom, pozitivno vrednovana od uključenih studenata, ukazuje na potrebu razvoja praktičnog rada u okviru studija u smjeru povećanja mogućnosti za raznovrsnijim aktivnostima, ali i njegovim boljim organiziranjem. Ovakva bi ponuda aktivnosti značajno

pridonijela osiguravanju prilika za primjenu znanja i vještina kao i procjenu vlastitih sposobnosti u realnim uvjetima te time omogućila da studenti korist od učenja zalaganjem vide podjednako u primjeni znanja i vještina, pomaganju potrebitima i razvoju odgovornosti za promjene u društvu. Iako su (kroz organizaciju, osmišljavanje aktivnosti, ishode učenja i stavove studenata) praktični aspekt zalaganja i njegov filantropski aspekt naročito naglašeni, manji se značaj pridavao inzistiranju na ponudi rješenja od kojeg bi zajednica imala konkretniju korist. Ovaj pokušaj implementacije omogućio je bolje razumijevanje potreba udruga i njihovih korisnika na koje bi se moglo prikladnije odgovoriti kroz budući rad. To se odnosi i na studente budući da je za većinu njih ovo bila prva prilika za upoznavanje potreba korisnika nekih udruga i institucija. Stoga se očekuje da će u daljnjem radu u istim ili drugim udrugama, ili u budućem profesionalnom radu, moći iskoristiti iskustva stečena kroz ovaj kolegij, odnosno dati svoj doprinos promjeni stanja stvari u zajednici.

S obzirom na iskustva svih uključenih u rad na kolegiju Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja kao i konačnog uspjeha na ispitu kolegija, autorice pokušaj implementacije modela učenja zalaganjem u zajednici ocjenjuju uspješnim te zagovaraju ovaj model u nastojanjima za inoviranjem visokoškolske nastave. Prostor za napredak je otvoren, a ovim se radom pojašnjavaju elementi kojima bi u budućem radu trebalo usmjeriti naročitu pozornost kako bi integracija zalaganja i sadržaja kolegija bila što kvalitetnija. Budući da se svaki pokušaj implementacije mora susresti s barem nekim izazovima o kojima je i u ovom radu riječ, autorice drže kako on može poslužiti kao primjer implementacije modela i na drugim sveučilišnim kolegijima ili kao polazište u razumijevanju i prevladavanju izazova u njenoj implementaciji.

Literatura:

1. Bordelon, T. D. & Phillips, I. (2006). Service – learning: What students have to say. *Active learning in higher education*, 7(2), 143-153.
2. Buch, K. & Harden, S. (2011). The Impact of a Service-Learning Project on Student Awareness of Homelessness, Civic Attitudes, and Stereotypes Toward the Homeless. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, 15(3), 45-61.
3. Casile, M., Hoover, K. F. & O'Neil, D. A. (2011). Both – and, not either – or: knowledge and service – learning. *Education + Training*, 53(2/3), 129-139.
4. Ćulum, B. & Ledić, J. (2011). *Sveučilišni nastavnici i civilna misija sveučilišta*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
5. Ćulum, B. & Ledić, J. (2010). Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana. *Revija za socijalnu politiku*, 17(1), 71-88.

6. Ćulum, B. & Ledić, J. (2010). *Civilna misija sveučilišta: element u tragovima?* Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
7. Ćulum, B. (2007). Hrvatska sveučilišta u promociji volonterstva – primjeri koje treba slijediti. In J. Ledić (Ed.), *Volontiranje je cool: Društveno odgovorno Sveučilište – poticatelj kulture volontiranja*. Rijeka: Zaklada Sveučilišta u Rijeci.
8. Erickson, J. A. (2009). Service-Learning's Impact on Attitudes and Behaviour: A Review and Update. In J. R. Strait & M. Lima (Eds), *The Future of Service-Learning – New Solutions for Sustaining and Improving Practice*. Sterling: Stylus Publishing.
9. Eyler, J. & Giles, D. E. (1999). *Where's the learning in service-learning?* San Francisco: Jossey – Bass Publishers.
10. Gibson, M., Hauf, P., Long, B. S. & Sampson, G. (2011). Reflective practice in service learning: possibilities and limitations. *Educator + Training*, 53(4), 284-296.
11. Mikelić Preradović, N. (2009). *Učenjem do društva znanja – Teorija i praksa društveno korisnog učenja*. Zagreb: Zavod za informacijske studije.
12. Speck, B. W. (2001). Why Service – Learning? *New Directions for Higher Education*, 114(1), 3-13.
13. Steinke, P. & Buresh, S. (2002). Cognitive Outcomes of Service-Learning: Reviewing the Past and Glimpsing the Future. *Michigan Journal of Community Service-learning*, 8(1), 5-14.

CHALLENGES OF THE IMPLEMENTATION OF SERVICE-LEARNING MODEL - THE CASE OF THE COURSE "FAMILY AND THE PREVENTION OF ANTISOCIAL BEHAVIOR"

Abstract: The paper presents a discussion on the challenges faced by the authors when trying to implement the service-learning model into the course "Family and the prevention of antisocial behavior" of graduate study in pedagogy in the academic year 2011/2012. The basis for the discussion on the challenges of implementation of this model consists of experiences and reflections of students, their mentors in community organizations, as well as those of the professor and the teaching assistant. Their experiences and reflections were approached with the help of the forms designed for the evaluation of students' work and the course itself. A valuable framework for understanding specific problems and examining the challenges of the implementation can be found in the work of authors who discuss examples of implementation of this model, as well as in the work of authors who discuss the assumptions and requirements necessary for its successful implementation. All involved in the work on this course (students, their mentors, the professor and the teaching assistant) consider this approach to be useful, both for the development of students' knowledge and skills, as well as for responding to some of the local community needs and the development of social responsibility. Major challenges are related to some difficulties in the integration of the course content and activities in the community and the lack of institutional, university support in the form of a service-learning center that would facilitate many of the activities necessary for a successful implementation. The

experiences in the work on the course provide a valuable opportunity to reflect on some aspects of the course learning, in whose design, implementation and evaluation extra effort needs to be placed to improve the quality of integration of learning and engagement in the community. The authors believe that these considerations might also be useful to other university teachers in the search of new opportunities in improving higher education learning.

Keywords: service-learning, "Family and the prevention of antisocial behavior", higher education innovation, upbringing, family.

HERAUSFORDERUNGEN BEI DER UMSETZUNG DES LERNMODELLS DURCH DAS ENGAGEMENT IN DER GEMEINSCHAFT – AM BEISPIEL DES LEHRKOLLEGS "FAMILIE UND PRÄVENTION DES ASOZIALEN VERHALTENS"

Zusammenfassung: Diese Studie stellt eine Diskussion über die Herausforderungen dar, auf die die Autorinnen bei dem Versuch stießen, das Lernmodell durch das Engagement in der Gemeinde im Lernkolleg "Familie und Prävention des antisozialen Verhaltens" im Studienjahr 2011/2012 auf dem Diplomstudium Pädagogik umzusetzen. Die Grundlage für die Diskussion über die Herausforderungen bei der Umsetzung dieses Modells machen Überlegungen und Erfahrungen von Studenten, Verbandsführern und Studenten-Mentoren in der Gemeinschaft, der Inhaberin des Kollegs und der Assistentin aus. Zu den Erfahrungen und Überlegungen trat man mit Hilfe der erstellten Formulare heran, die für die Evaluation der Arbeit von Studierenden und Lehrkollegs bestimmt waren. Die Studien ausländischer Autoren, die die Beispiele für die Umsetzung dieses Modells berücksichtigen, sowie Werke von lokalen Autoren, in denen über die Bedingungen und Voraussetzungen für die erfolgreiche Umsetzung des Modells diskutiert wird, geben uns einen wertvollen Rahmen für das Verständnis der konkreten Probleme und Überlegungen zu deren Überwindung. All diejenigen, die an der Ausbildung beteiligt sind (Studenten, Mentoren in der Gemeinschaft, die Inhaberin des Lehrkollegs und die Assistentin), bewerten diesen Ansatz als sinnvoll, wie für die Anwendung der erworbenen Kenntnisse und Fähigkeiten sowie Entwicklung neuer, als auch für die Erfüllung der Bedürfnisse der Gemeinschaft, die Entwicklung von pro-sozialem Verhalten und Verantwortung für soziale Probleme. Die wichtigsten Herausforderungen beziehen sich auf die Schwierigkeiten bei der Integration der Kursinhalte und Aktivitäten in der Gemeinschaft und die mangelnde Unterstützung der Universität in Form eines Universitätszentrums, das durch seine Tätigkeit die zahlreichen Aktivitäten erleichtern würde, die für eine erfolgreiche Umsetzung benötigt werden. Die erlangten Erfahrungen bei der Arbeit im Kurs bieten uns eine wertvolle Gelegenheit zur Überlegung über die verschiedenen Unterrichtsaspekte, in deren Entwicklung zusätzliche Anstrengung investiert werden sollte, damit die Integration von Unterricht und Engagement für die Gemeinschaft die höchste Qualität erreicht, und somit der Nutzen für die Studierenden, die Gemeinschaft, die Lehrer und die Universität größer wird. Die Autorinnen sind der Meinung, dass die Berücksichtigung der

Herausforderungen auch für andere Hochschullehrer bei der Suche nach neuen Möglichkeiten zur Verbesserung des Hochschulunterrichts nützlich sein könnte.

Schlüsselbegriffe: Lernen durch Engagement in der Gemeinschaft, "Familie und Prävention des antisozialen Verhaltens", Innovation in der Hochschulbildung, Erziehung, Familie.